

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ШЕНДЕРУК ОЛЕНА БОРИСІВНА

УДК [378.096-057.875:81'243]-027.562:378(477)"19/20"

**ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ
МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Г. Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
Завацька Людмила Миколаївна,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка,
завідувач кафедри соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Місечко Ольга Євгеніївна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри іноземних мов
і новітніх технологій навчання;

кандидат педагогічних наук
Матійчук Квітослава Дмитрівна,
ПВНЗ „Буковинський університет”
доцент кафедри філологічних і суспільних дисциплін.

Захист відбудеться 14 лютого 2017 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка за (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 13 січня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Розбудова системи національної освіти України вимагає активізації підготовки та підвищення кваліфікації нової генерації освітян з високим рівнем професіоналізму, методологічної й загальної культури, творчого мислення. Зазначене є принциповою умовою успішної реалізації ст. 48 Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти, принципів Болонської декларації, Концепції підготовки вчителя іноземної мови.

У контексті зазначених документів сучасний викладач має володіти багатьма компетенціями та компетентностями, що формуються саме у ВНЗ лінгвістичного спрямування і є складовими професіоналізму. Тому для сучасної педагогічної теорії і практики важливе значення має вивчення умов, форм, методів та засобів, реалізація яких забезпечує розвиток професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов у процесі модернізації професійної підготовки в Україні.

Значну роль у вирішенні цієї проблеми набуває теоретичний аналіз й осмислення з сучасних позицій досвіду розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови, що був накопичений у ВНЗ України у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. – періодів активного пошуку нових форм і методів у змісті професійної підготовки майбутніх фахівців.

Серед історико-педагогічних праць з питань періодизації, розвитку професіоналізму у сфері вищої освіти, формування професійної підготовки вчителів іноземної мови в педагогічних ВНЗ України суттєвий інтерес становить науковий доробок О. Адаменко, Л. Березівської, О. Волченко, Н. Гупан, К. Матійчук, В. Майбороди, О. Місечко, О. Сухомлинської, Ю. Шелест та ін.

Сутність й зміст педагогічного професіоналізму розкрито у наукових працях таких вітчизняних й зарубіжних дослідників, як Ю. Бабанський, І. Багаєва, С. Баранов, Р. Болотіна, С. Висоцька, В. Журавльов, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Л. Міщенко, О. Міщенко, З. Равкін, Є. Рогов, Т. Селезньова, В. Синенко, В. Сластьонін, Л. Шевченко, Є. Шиянов та ін. Структуру педагогічного професіоналізму досліджували Н. Гузій, О. Гульбс, Е. Зеєр, О. Маркова та ін. Порівняльним аналізом професіоналізму в різних освітніх системах займалися Т. Десятов, О. Зіноватна, Л. Пуховська та ін. Питання змісту, форм і методів викладацької діяльності у вищій школі на різних етапах її розвитку висвітлені в працях Є. Березняка, В. Вакуленко, Ю. Васильєва, Г. Горської, Н. Гузій, Г. Єльнікової, М. Захарова, Б. Кобзаря, Ю. Конаржевського, М. Кондакова, Ю. Піжука, М. Сметанського,

В. Сухомлинського, Ю. Табакова, С. Хозе, П. Худомінського, О. Чалої та ін. Психолого-педагогічні особливості професіоналізму розглядали російські науковці В. Буткевич, Т. Венедиктова, Н. Костильова, І. Проданов та ін. Для осмислення концепту професіоналізму важливе значення мають дослідження суміжних понять – педагогічної майстерності, компетенцій та компетентностей учителів іноземної мови (В. Бегей, В. Бондар, О. Волченко, Л. Даниленко, А. Зязюн, І. Закір'янова, Н. Коломінський, Ю. Конаржевський, Д. Мазоха, В. Маслов, К. Матійчук, М. Супрун та ін.).

Особливого значення для сучасної освіти й педагогічної думки при вивченні проблеми розвитку професіоналізму набуває зарубіжна теорія та практика Р. Барра (R. Barr), М. Барта (M. Barth), П. Бродфута (P. Broadfoot), Д. Гоудмана (J. Godemann), М. Рікмана (M. Rieckmann), У. Столтенберга (U. Stoltenberg), Д. Тегга (J. Tagg).

Зазначені дослідження мають важливе теоретичне й практичне значення, проте їх автори не ставили собі за мету комплексно розглядати проблему розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов у ВНЗ України у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть, тоді як її вирішення істотно підвищило б ефективність організації навчально-виховного процесу у визначеному напрямі.

Таким чином, потреба в глибинному дослідженні проблеми розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України, узагальненні попереднього досвіду та використанні його в контексті сучасної вітчизняної практики й зумовила вибір теми дослідження: **«Проблема розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота здійснювалася в межах комплексної науково-дослідної теми кафедри соціальної педагогіки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка «Професійна підготовка фахівців педагогічної освіти в умовах інтеграції України до європейського освітнього простору» (протокол № 1 від 05. 09. 2015 р.). Тему дисертації затверджено вченою радою Чернігівського національного педагогічного університету (протокол № 5 від 25.12. 2013 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 28. 01. 2014 р.).

Мета дослідження полягає в розкритті генези теорії і практики розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України другої половини ХХ – початку ХХІ століття.

Для досягнення мети передбачено визначення таких **завдань**:

- 1) Визначити понятійно-категоріальний апарат проблеми розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови.
- 2) Проаналізувати джерельну та нормативно-правову базу дослідження.
- 3) Окреслити особливості розвитку вищої освіти України другої половини ХХ – початку ХХІ століття.
- 4) Виокремити й охарактеризувати етапи та тенденції розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України у досліджуваний період.
- 5) Розкрити зміст, форми, методи та засоби підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), що забезпечували розвиток професіоналізму.

Об’єкт дослідження – підготовка майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України.

Предмет дослідження – професіоналізм майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. як педагогічний феномен.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1958 по 2005 рр. Нижня межа – кінець 50-х рр. ХХ століття – пов’язана з посиленням взаємодії педагогічних інститутів зі школами, що знайшло відображення в Законі «Про зміцнення зв’язку школи з життям і про подальший розвиток народної освіти в СРСР» (1958 р.). Верхня межа дослідження зумовлена приєднанням України до Болонської системи та підписанням Бергенського комюніке Міністрів вищої освіти Європи (2005 р.), яке засвідчило перехід вітчизняної вищої освіти на нові концептуальні засади підготовки фахівців.

Відповідно до поставленої мети й завдань наукового пошуку використано комплекс взаємопов’язаних **методів дослідження**: *загальнонаукові* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) – для вивчення джерел та розробки концептуальних засад дослідження; *пошуково-бібліографічний* (виявлення архівних, бібліотечних каталогів, фондів, описів і бібліографічних видань з теми дослідження); *хронологічний*, що уможлиблює розгляд підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у динаміці, змінах і часовій послідовності; *історико-структурний* – з метою виявлення особливостей підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у досліджуваний період; *нормативно-порівняльний* – для зіставлення й порівняння термінів, понять, архівних документів з теми дисертаційної роботи; *ретроспективний*, у межах якого предмет дослідження аналізувався в послідовно-часовому розвитку, а

також у контексті факторів, які впливали на нього на кожному етапі; *історико-педагогічний та статистичний* аналіз фактів і явищ для дослідження провідних тенденцій та з метою виокремлення основних етапів підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах у межах досліджуваного періоду; *інтерпретація та узагальнення* опрацьованих матеріалів – для формулювання загальних висновків.

Джерельна база дослідження: фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України № 166, № Р - 4621, Державного архіву Чернігівської області – Р - 608, Державного архіву Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя – № 128, архіву Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (факультет історія та англійська мова) – № 608, фонди вітчизняних бібліотек – Національної бібліотеки України імені В. Вернадського НАН України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, бібліотеки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, Чернігівської обласної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка; постанови, положення, рішення ЦК КПРС, Верховної Ради СРСР, закони України, накази Міністерства освіти і науки України, накази та розпорядження Народного Комісаріату УРСР, накази та інструкції Міністерства народної освіти, урядові нормативні акти України; навчальні плани вищих навчальних закладів України, навчальні програми, статистичні матеріали, монографії, дисертації, автореферати, навчально-методична література, а також публіцистична та аналітична література.

Використано матеріали педагогічної преси («Освіта», «Рідна школа», «Шлях освіти», «Вища школа», «Вища освіта України», «Іноземні мови», «Іноземні мови в навчальних закладах», «Педагогіка та психологія», «English», «English for you» тощо), а також окремі електронні видання, збірники наукових праць вищих навчальних закладів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: розкрито генезу розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України другої половини ХХ – на початку ХХІ століття, визначено й обґрунтовано етапи розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови вищих навчальних закладів в досліджуваний період (I – 1958–1984 рр., II – 1985–1991 рр., III – 1991–2005 рр.), розкрито провідні тенденції (усталення національної парадигми навчання, урізноманітнення шляхів розвитку професіоналізму, оптимізація мережі навчальних закладів, перехід до ступеневої системи навчання, формування нормативно-правового поля освіти, експрополяція ринкових відносин на сферу педагогіки, гуманізація, індивідуалізація, фундаменталізація, запровадження компетентісної парадигми освіти);

удосконалено: понятійно-категоріальний апарат обраної проблеми, історико-педагогічні знання про педагогічну практику, діяльність факультативних курсів і гуртків у другій половині ХХ ст., зміст підготовки майбутніх викладачів іноземної мови у магістратурі та аспірантурі в умовах творення національної системи освіти;

подальшого розвитку набули: поняттєво-термінологічний апарат дослідження, узагальнення фактологічного матеріалу щодо підготовки викладачів іноземної мови в окремих вітчизняних ВНЗ.

До наукового обігу введено невідомі та маловідомі архівні документи, історичні факти, пов'язані з проблемою розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов у ВНЗ України (112 справ з архівосховищ України щодо особливостей організації навчально-виховного процесу у визначених хронологічних межах, 33 з яких використано вперше).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення, висновки можуть бути використані в процесі навчання викладачів іноземної мови (читання лекцій та підготовка семінарських занять з фахових дисциплін, розробка та впровадження спецкурсу з питання розвитку професіоналізму викладачів іноземної мови вищих навчальних закладів, виконання курсових та дипломних робіт з методики викладання іноземної мови та історії педагогіки), а також з метою актуалізації педагогічних ідей і досвіду України другої половини ХХ – початку ХХІ століття в практиці сучасних навчально-виховних закладів та збагачення теорії та практики національної освіти. Інформація, що міститься в додатках, може використовуватися у наукових розвідках з історії педагогіки, теорії й методики професійної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського (довідка № 10/1-12/83 від 02. 02. 2016 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (довідка № 15 від 14. 04. 2016 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 120/03 від 28. 04. 2016 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-29/02/1380 від 06. 05. 2016 р.), Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 67-01-1045 від 24. 05. 2016 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня, а саме, *міжнародних*: «Найновите научни постижения» (Софія, 2013, 2014), «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу» (Київ, 2014), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2015); *всеукраїнських*: «Четверті Сіверянські соціально-психологічні

читання» (Чернігів, 2013), «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи» (Дніпропетровськ, 2013), «Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця» (Харків, 2014), «Науковий діалог «Схід-Захід» (Кам'янець-Подільський, 2014), «П'яті Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 2014), «Актуальні проблеми педагогічної науки» (Миколаїв, 2014), «Шості Сіверянські соціально-психологічні читання» (Чернігів, 2015).

Публікації. Результати дослідження викладено в 20 публікаціях (з них 19 – одноосібні), 9 з них опубліковано у вітчизняних наукових фахових виданнях України, 2 (англійською мовою) – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 3 – у зарубіжних збірниках матеріалів конференцій, 4 – у вітчизняних збірниках наукових статей, 2 – у науково-методичних журналах.

Особистий внесок у публікації у співавторстві із Л. М. Завацькою «Особливості організації навчального процесу з підготовки викладачів іноземної мови у Київському педагогічному інституті іноземних мов (60–70-ті роки ХХ століття)» полягає у висвітленні змісту організації навчального процесу з підготовки викладачів іноземної мови у Київському педагогічному інституті іноземних мов у 60–70-ті рр. ХХ ст.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, 44 додатків (на 33 сторінках), списку використаних джерел на 41 сторінці (432 позиції, з них 16 іноземними мовами, 112 архівних справ). Повний обсяг дисертаційної роботи – 263 сторінки, з них основного тексту – 188 сторінок. В основному тексті дисертації використано 29 таблиць (з них 4 – на повну сторінку), 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження; розкрито ступінь наукового розроблення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, окреслено хронологічні межі; охарактеризовано джерельну базу; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, відображено їх апробацію та впровадження; зазначено кількість публікацій автора, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Професіоналізм як історико-педагогічна проблема другої половини ХХ – початку ХХІ століття»** – здійснено теоретичний аналіз понятійно-категоріального апарату досліджуваної проблеми, висвітлено джерельну базу, особливості розвитку вищої освіти України другої половини ХХ – початку ХХІ століття, розкрито основні етапи розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови.

На основі міждисциплінарного аналізу поняття «професіоналізм» виявлено, що у *філософському* контексті цей концепт визначається як сукупність професійної культури й самоусвідомлення важливості творчості, естетичного сприйняття дійсності та потенціалу особистості (І. Зязюн, Л. Дмитренко, В. Цвик та ін.). У *психологічному* – володіння цінностями, ідеалами і цілісною професійною культурою, забезпечення успішності фахової діяльності, показник якості професіонала, що визначається рівнем оволодіння ним змістом праці і засобами вирішення професійних завдань (Г. Балл, М. Томчук, Н. Кузьміна та ін.). У *соціологічному* – як якість особистості або самої професійної діяльності, її ціннісна орієнтація, що визначає здатність виконання професійної діяльності, належність до певного прошарку суспільства (В. Бакіров, І. Задорін, Н. Паніна, Л. Сокурянська). У *педагогічному* контексті поняття «професіоналізм» розглядається як високий рівень опанування професією, досягнення професійної майстерності (Н. Гузій, О. Гура, Т. Вахрушева, О. Дубасенюк, Л. Кайдалова, Н. Щокіна). В *акмеологічному* – як якість професійної діяльності, що визначається особистісними можливостями (В. Вакуленко, В. Зазикін, А. Чернишев та ін.).

З'ясовано, що сенс поняття професіоналізму можна окреслити, як у вузькому, так і широкому значенні. Перший включає вміння, що формуються в процесі набуття досвіду, поле діяльності обмежене в часі й просторі, події в класі усвідомлюються й розглядаються ізольовано від навколишнього середовища, цінності вчителя ґрунтуються на його автономності. Підвищення кваліфікації як шлях до професіоналізму відбувається у процесі вивчення конкретного курсу, а викладання розглядається як діяльність, що ґрунтується на інтуїції. «Широкий професіоналізм» передбачає наявність умінь, що формуються шляхом поєднання теорії та практики (поле діяльності передбачає широкий соціальний контекст освіти, події в класі відбуваються й розглядаються відповідно до шкільної політики, цінності вчителя виявляються у професійному співробітництві, його активній роботі з підвищення кваліфікації, включаючи вивчення теорії, викладання розглядається як педагогічно доцільна діяльність (П. Бродфут).

Доведено, що понятійно-категоріальний апарат проблеми дослідження визначається взаємозв'язком понять «розвиток – професіоналізм – професіоналізм викладача іноземної мови». Взаємозумовленими і взаємопов'язаними є також поняття «саморозвиток», «компетенція». Оскільки саморозвиток є керованим процесом становлення професіоналізму, професіоналізм майбутнього викладача іноземної мови, який проходить певні стадії підготовки у ВНЗ, безпосередньо залежить від оволодіння ним ключовими компетенціями (мовленнєвою, методичною, психолого-педагогічною, соціокультурною та інформаційною).

На основі проблемно-пошукового аналізу документальних джерел здійснено їх поділ на три групи: архівні документи, нормативно-правові акти Радянського Союзу та незалежної України, навчальна і науково-методична література та матеріали періодичних видань.

Обґрунтовано думку про важливість архівних джерел, з огляду на можливість надання більш точної та об'єктивної інформації без будь-якої особистісної інтерпретації подій або явищ. З'ясовано, що в цій групі джерел міститься інформація щодо змістового, організаційного та процесуального наповнення фахової підготовки майбутніх викладачів іноземної мови. У результаті вивчення та аналізу рівня підготовки простежено особливості розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови в другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Зазначено, що основу нормативно-правових актів становлять документальні джерела (Листування з ЦК КП України з питань підготовки молодих спеціалістів для праці у вищих учбових закладах УРСР, Листування з ЦК КПРС про мережу навчальних закладів та контингент студентів, Накази Міністра народної освіти щодо основної діяльності, Накази Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР, Директивні вказівки Міністерства вищої і середньої освіти УРСР, Розпорядження Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), «Інформаційний збірник наказів та інструкцій Міністерства Освіти України», «Зібрання постанов уряду України» (1991–1996), «Концепція викладання іноземних мов в Україні» (1996), Закон України «Про вищу освіту» (станом на 29 жовтня 2014 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.), що приділяють особливу увагу розвитку вищої лінгвістичної освіти та професіоналізму і дають змогу зрозуміти державну політику в сфері вищої освіти взагалі та лінгвістичної зокрема.

До проаналізованої третьої групи джерел віднесено підручники та навчально-методичні посібники, серед яких «Методологические вопросы науки о языке» (ред. Б. Шубняков), «Лингвистика текста и обучение иностранным языкам» (ред. Н. Безсмертна), «Проблемы значения языкового знака» (ред. О. Проченко) та навчальні посібники «Учебник по теоретической грамматике английского языка» (проф. Г. Почепцов у співавторстві), «Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе» (проф. В. Бухбіндер, проф. М. Ляховицький та ін.), «Учебник английского языка для IX–XI классов вечерней (сменной) общеобразовательной школы» А. Слободчикова. Здійснено аналіз статей із періодики «Англійська мова та література», «Вища освіта України», «Вища школа», «Директор школи», «Іноземні мови», «Іноземні мови в навчальних закладах», «Иностранный язык в школе», «English», «English for you»,

«Педагогіка та психологія», «Рідна школа», «Шлях освіти». Проаналізовано їх змістове наповнення (практичні поради, рекомендації, обговорення відкритих занять з іноземних мов, дискусії щодо методів та методик навчання іноземним мовам, результати досліджень, інформацію про досягнення зарубіжної методики, рецензії на підручники та навчальні посібники, теми захищених дисертаційних досліджень), що дає змогу простежити відповідне науково-методичне забезпечення.

Досліджено, що наприкінці 50-х рр. ХХ ст. розвиток професіоналізму відбувався в контексті підготовки вчителів широкого профілю у напрямі забезпечення зв'язків академічних знань із практичною діяльністю з наданням переваг трудовому вихованню. Така підготовка вимагала підвищення наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу ВНЗ. Змінювалися навчальні плани, які характеризувалися скороченням годин на вивчення української мови і збільшенням обсягу фахових навчальних дисциплін. З'ясовано, що на вимоги домінуючої комуністичної ідеології у змісті підготовки викладачів ВНЗ (в тому числі викладачів іноземної мови) було включення суспільно-політичних курсів, що і реалізувалося протягом цього періоду.

До 1984 р. спостерігається повне підпорядкування навчально-виховного процесу ВНЗ партійним настановам, що обмежувало науково-дослідну діяльність. Зазначено про посилення самостійної роботи студентів шляхом організації гуртків, факультативних курсів тощо. Протягом цього періоду розвивається ідея неперервної освіти, яка передбачає навчання протягом життя, зокрема в контексті вдосконалення професійних та особистісних якостей, що сприяло розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов.

З'ясовано, що в контексті політики «перебудови» (1985–1990 рр.) перевага надавалася новаторським, креативним підходам у практичній і теоретичній педагогічній діяльності, що призвело до зростання інтересу студентів в напрямі саморозвитку, оволодіння професійними навичками і, відповідно, давало поштовх до появи нових методик, розширення їх спектру та форм реалізації в процесі становлення професійно компетентної особистості.

Сформульовано висновок, що з набуттям незалежності (1991 р.) активно започатковували діяльність університети, змінювалося змістове наповнення навчальних планів підготовки викладачів, вилучались ідеологічні курси, значну кількість годин відводилося на вивчення історії України, посилилась інтеграція вищої і середньої спеціальної освіти. Останнє позитивно вплинуло на розвиток професіоналізму майбутніх викладачів.

На особливу увагу заслуговує оптимізація мережі навчальних закладів у 1995–1999 рр., що характеризувалася переходом до ступеневої системи навчання, супроводжувалася появою національних університетів та нових

спеціальностей. Вітчизняні ВНЗ (державні та приватні) співпрацювали із зарубіжними навчальними закладами. Формувалося нормативно-правове поле освіти. Істотні зміни відбувалися в якісних характеристиках контингенту студентів, що характеризувалися недооцінкою етичного начала в стосунках викладачів і студентів, експрополяцією ринкових відносин на сферу педагогіки, надмірним адмініструванням та обмеженням можливостей підвищення кваліфікації викладацьких кадрів, поспішністю та суб'єктивізмом в освітній практиці.

Пріоритетним стає компетентнісний підхід в освіті, який базується на формуванні в студентів інформаційної, комунікативної, особистісної, спеціальної, полікультурної та суспільної компетенцій, що визначаються складовими професіоналізму. З'ясовано, що 2000–2005 рр. характеризуються такими особливостями розвитку вищої освіти, як гуманізація, індивідуалізація, соціологізація, фундаменталізація, інтернаціоналізація, безперервність, інноваційність, компетентнісна парадигма освіти, відкритість, нелінійність, невірноваженість та складність.

Спираючись на відомі в українській історії педагогіки приклади періодизацій (Л. Березівська, Н. Гупан, Н. Дічек, О. Місечко, О. Пометун, А. Сбруєва, О. Сухомлинська) та беручи за основу змістовий критерій, виділено такі етапи розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови досліджуваного періоду:

I. 1958–1984 рр. – становлення науково-практичних підходів до проблеми розвитку професіоналізму (протягом цього етапу домінуючими були радянська парадигма навчання, імпліцитний характер професіоналізму);

II. 1985–1991 рр. – період трансформації підходів, що характеризується демократизацією та гуманізацією педагогічного процесу у вищій школі та поширенням поняття «професіоналізм» у науковому обігу;

III. 1991–2005 рр. – трансформація змісту й утвердження поняття «професіоналізм», усталення національної парадигми навчання, урізноманітнення шляхів розвитку професіоналізму.

У другому розділі – **«Тенденції розвитку та зміст професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у ВНЗ України другої половини ХХ століття»** – розглянуто зміст, методи та засоби навчально-виховної роботи в педагогічних вищих навчальних закладах України досліджуваного періоду; охарактеризовано провідні тенденції розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов.

Зазначено, що зміст навчального процесу є основою розвитку професіоналізму як складного процесу, у ході якого суб'єкт набуває професійно-педагогічні знання, уміння, навички і характеризується

прагненням постійно оновлювати та розширювати педагогічний кругозір, розвивати креативні здібності, а також потребу в педагогічних інноваціях та нестандартних професійних діях.

Доведено, що протягом досліджуваного періоду відбулися певні зміни в системі підготовки викладачів іноземної мови: спочатку професіоналізм викладачів розвивався в руслі радянської освітньої парадигми (1958–1980-ті рр.); з 1990-х рр. ХХ століття відбувається переосмислення педагогічного процесу з нових національно-демократичних позицій, що збагачує особистісний компонент досліджуваного феномена.

Аналіз тенденцій розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у ВНЗ України другої половини ХХ століття дозволяє виокремити такі: з кінця 50-х рр. ХХ століття розпочинається вдосконалення методів навчально-виховної роботи. У цей час широко використовувалася наочність, ТЗН, практикувалося написання лабораторних та курсових робіт, що було спрямовано на індивідуалізацію навчальної роботи студентів. Викладачами кафедр іноземних мов упроваджувалися новаторські методики (синхронний переклад фільмів, переклад поетичних творів – дослівний, підрядковий та художня версифікація, обов'язкове конспектування матеріалу підручників, складання узагальнюючих таблиць та схем, підготовка доповідей і проведення конференцій з аналізу творчості письменників, складання оповідань та запис переказів на плівку).

Простежено взаємозв'язок між процесом упровадження новаторських методик із середини 60-х рр. ХХ ст. і появою у ВНЗ нових кафедр методики викладання іноземних мов, що позитивно вплинуло на розвиток професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов. Доведено про важливість змістового оновлення педагогічної практики у процесі розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов, що передбачало безпосередній зв'язок ВНЗ та шкіл. З 70-х рр. ХХ століття було запроваджено внутрішньо-семестрові атестації, поліпшилася заочна підготовка студентів шляхом змістового та організаційного наповнення навчального процесу у напрямі його практичної орієнтації. З середини 80-х рр. (період «застою») з'являються спеціалізовані школи, що призвело до підвищення уваги до вивчення іноземних мов у ВНЗ. Запровадження нових, подвійних спеціальностей («Історія, іноземна мова», «Англійська, німецька мова») сприяло зростанню рівня професіоналізму майбутніх педагогів. Навчальні заклади отримали можливість співпраці із закордонними фахівцями, а отже, і стажування, відрядження студентів і викладачів за кордон з метою обміну досвідом.

З'ясовано, що перелік навчальних дисциплін, який складався здебільшого з науково-теоретичних предметів і незначної кількості фахових, потребував

доповнення, що і призвело до того, що з середини 60-х рр. було запроваджено до навчального плану дисципліни філологічного циклу (теоретична фонетика, теоретична і нормативна граматики та ін.).

У своїй роботі кафедри іноземних мов українських ВНЗ користувалися переважно запропонованим тоді ще Київським педагогічним інститутом іноземних мов поетапним планом навчання мов, який передбачав логічну послідовність засвоєння спеціальних теоретичних предметів. А в 90-ті рр. Міністерством освіти було запропоновано самостійно вирішувати питання щодо структури й змін у навчальному плані.

Обґрунтовано висновок, що на початку 60-х рр. ХХ століття завершилося формування системи професійної підготовки вчителя іноземних мов завдяки її зміцненню в змістовому, організаційному та процесуальному аспектах.

Доведено, що в другій половині ХХ століття простежуються такі тенденції розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у ВНЗ України: удосконалення форм і методів навчально-виховної роботи (усного випередження, комплексного викладання мов, парної роботи, інсценізації художніх творів, синхронного перекладу фільмів, складання узагальнюючих таблиць та схем тощо); розширення кількісного та якісного складу кафедр іноземних мов; удосконалення базового змісту підготовки майбутніх викладачів іноземної мови, спільного для всіх вітчизняних ВНЗ; запровадження нових предметів філологічного циклу (методика викладання іноземної мови, введення в мовознавство, історія мови, лексикологія тощо).

Доведено, що розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови сприяло запровадження варіативної складової у навчальних планах лінгвістичних факультетів вітчизняних ВНЗ (культурологічні блоки предметів, спецкурси та гуртки і факультативи). Наприкінці 90-х рр. спостерігається: посилення психолого-педагогічної підготовки як за обсягом, так і за різноманітністю завдяки таким навчальним курсам, як «Соціальна педагогіка», «Психологія» тощо; поліпшення заочної підготовки студентів шляхом збільшення обсягу годин з практики мови, запровадження практико-орієнтованих дисциплін («Практика іноземної мови»); удосконалення навчально-методичного забезпечення (індивідуальні завдання, самостійна робота).

Досліджено, що на початку 60-х рр. ХХ століття, керуючись рішенням ХХІ з'їзду КПРС, Законом «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток народної освіти в СРСР» (1958 р.), кафедри іноземних мов здійснювали активну співпрацю зі школами (гуртки розмовної мови для шкільних учителів, участь у проведенні шкільних олімпіад з іноземних мов, методична допомога у проведенні уроків), набули популярності факультативні курси та гуртки.

Приділялася значна увага студентській педагогічній практиці, яка проходила у школах та літніх таборах і ґрунтувалася на міцному зв'язку ВНЗ зі школами.

У третьому розділі – **«Розвиток професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови в умовах творення національної системи освіти»** – простежено розвиток професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови в умовах творення національної системи освіти (на прикладі факультетів іноземних мов, магістратури та аспірантури лінгвістичного спрямування).

З'ясовано, що зміст підготовки викладачів іноземної мови у вітчизняних ВНЗ (1991–2005 рр.) передбачав: оптимізацію мережі навчальних закладів; перехід до ступеневої системи навчання; збільшення кількості годин, відведених на вивчення практики мови; появу нових предметів («Фразеологія сучасної англійської мови» та ін.). При факультетах іноземних мов діяла Школа майбутнього педагога. На початку 2000-х рр. було запроваджено екстернатну форму навчання. Гостро постало питання комп'ютерної грамотності, що мало забезпечити розвиток професіоналізму як викладачів, так і студентів. Велика увага приділялася науково-дослідній роботі (написання курсових, дипломних робіт). Ці тенденції були спільними для всіх ВНЗ, які готували фахівців лінгвістичного напрямку в Україні.

З'ясовано, що одним із головних здобутків в історії розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов стало відкриття магістратури лінгвістичного спрямування у вітчизняних ВНЗ у 90-ті рр. ХХ століття. Програма підготовки магістрів передбачала поглиблену гуманітарну, психолого-педагогічну, фахову й науково-практичну підготовку. Навчання відбувалося у формі аудиторних навчальних занять, індивідуальної та самостійної роботи, яка завершувалась написанням та захистом магістерської роботи. На основі аналізу діяльності магістратури філологічного спрямування зроблено висновки про поступове розширення кола дисциплін, які викладалися завдяки запровадженню нових теоретичних курсів (аналіз літературного твору, друга іноземна мова), що позитивно впливало на розвиток професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов.

У результаті аналізу архівних матеріалів та наукових праць виокремлено тенденції, що характеризують становлення аспірантури лінгвістичного спрямування. До таких віднесено: зростання кількості аспірантів; багатопредметність; актуалізацію таких спеціальностей, як «Германська мова», «Романська мова» та «Методика навчання іноземних мов». З'ясовано, що в 90-ті рр. зниження інтересу до аспірантури серед випускників ВНЗ пов'язано із демографічними проблемами, а також падінням престижу наукових ступенів. З 2003 року інтерес до навчання в аспірантурі

відновлюється, що пояснюється співпрацею українських ВНЗ із зарубіжними партнерами, яка потребувала фахівців у галузі іноземних мов.

Отже, дослідження та аналіз роботи вітчизняних ВНЗ лінгвістичного спрямування в контексті розвитку загальної системи вищої педагогічної освіти України, починаючи з набуття нею основних системних ознак і закінчуючи приєднанням України до Болонської системи, дозволяє сформулювати відповідні

ВИСНОВКИ:

1. У результаті теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, понятійно-категоріальний апарат розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови представлено у площині теоретичного розгляду таких понять, як: «розвиток» – емоційно-чуттєвий аспект діяльності, що включає мотиви, інтереси, здібності та професійні якості особистості; «професіоналізм» – складний процес, у ході якого суб'єкт здобуває професійно-педагогічні знання, уміння, навички, характеризується прагненням постійно оновлювати та розширювати педагогічний кругозір та розвивати креативні здібності, а також потребою в педагогічних інноваціях та нестандартних професійних діях.

Ключове поняття «професіоналізм майбутніх викладачів іноземної мови» конкретизується в контексті оволодіння мовленнєвою (комунікативною), методичною, психолого-педагогічною, соціокультурною та інформаційною компетенціями.

2. Охарактеризовано джерельну та нормативно-правову базу дослідження шляхом проблемно-пошукового аналізу, що передбачало опрацювання архівних документів, нормативно-правових актів Радянського Союзу та незалежної України, а також навчальної та науково-методичної літератури, матеріалів періодичних видань.

Проаналізовано інформацію щодо змістового, організаційного та процесуального наповнення фахової підготовки майбутніх викладачів іноземної мови, простежено особливості розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови в другій половині ХХ – початку ХХІ століття, що характеризувалася пануванням радянської парадигми навчання, яка з 1991 року змінилася на національну і супроводжувалося відкриттям нових університетів, оптимізацією мережі навчальних закладів.

Охарактеризовано основні засади державної політики у сфері вищої освіти загалом та лінгвістичної зокрема, що безпосередньо впливала на розвиток досліджуваного феномену. На основі вивчення навчальної та науково-методичної літератури, а також періодики проаналізовано рекомендації, поради, методи та методики навчання іноземних мов, що збагачували зміст навчального процесу, сприяли розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови.

3. З'ясовано специфіку розвитку загальної системи вищої освіти України у другій половині ХХ – початку ХХІ століття. Виявлено характеристики, які визначили особливості розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови. Охарактеризовано підготовку вчителів широкого профілю, важливість забезпечення зв'язку академічних знань з практичною діяльністю, здійснення контролю за процесом підвищення наукової кваліфікації професорсько-викладацького складу ВНЗ. Доведено, що пріоритет комуністичної ідеології в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови забезпечувався змістовим наповненням навчального матеріалу, скороченням годин на вивчення української мови, домінуванням теоретичної, а не практичної складової. Зазначено про посилення уваги до самостійної роботи студентів в контексті становлення ідеї неперервної освіти.

4. Виокремлено й охарактеризовано етапи та тенденції розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття:

1) становлення науково-практичних підходів до питання розвитку професіоналізму – 1958–1984 рр., що характеризувався домінуванням радянської парадигми навчання, імпліцитним характером професіоналізму;

2) трансформації підходів – 1985–1991 рр., що визначався демократизацією та гуманізацією педагогічного процесу у вищій школі та поширенням поняття «професіоналізм» у науковому вжитку на основі запровадження новаторських, креативних підходів у практичній і теоретичній педагогічній діяльності;

3) реформування змісту та утвердження поняття «професіоналізм» в умовах незалежності України (1991–2005 рр.), що супроводжувався усталенням національної парадигми навчання, урізноманітненням шляхів розвитку професіоналізму, оптимізацією мережі навчальних закладів, переходом до ступеневої системи навчання, співпрацею вітчизняних ВНЗ із зарубіжними партнерами.

5. Розкрито зміст, форми, методи та засоби підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), що забезпечували розвиток їх професіоналізму.

З'ясовано, що модернізація методів навчально-виховної роботи, починаючи з 60-х рр. і протягом 90-х рр. ХХ століття передбачала застосування наочності, ТЗН, широке використання лабораторних та курсових робіт, здійснення індивідуалізації роботи студентів, запровадження нових форм роботи та новаторських методик, появу кафедр методики

викладання іноземних мов (із середини 60-х рр.), приділення уваги студентській педагогічній практиці, міцний зв'язок ВНЗ зі школами.

У ході дослідження виокремлено провідні *форми* роботи на факультетах іноземних мов у ВНЗ України (очна, заочна, робота під контролем викладачів та самостійно, факультативи, гуртки, практика, заліки, екзамени тощо) та *методи* (традиційні «класичні» методи навчання, усного випередження, аудіорозмовний, парної роботи, інсценізації художніх творів, безперекладної семантизації, введення нової лексики, фразеології, мовизації вчинків героїв, комплексний).

Зазначено, що такі форми навчання, як магістратура та аспірантура, передбачали поглиблену гуманітарну, психолого-педагогічну, фахову й науково-практичну складові професійної підготовки, які забезпечували розвиток професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов.

У роботі аспірантури лінгвістичного спрямування у 90-ті рр. ХХ століття виявлено тенденцію до зниження інтересу до вступу і навчання серед випускників ВНЗ, що пов'язано з соціально-економічною ситуацією в країні. Водночас тенденція до зростання інтересу до навчання в аспірантурі з 2003 року пояснюється співпрацею українських ВНЗ із зарубіжними партнерами, які потребували фахівців у галузі іноземних мов.

Проведене дослідження не повною мірою вичерпує всі аспекти розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов у зазначений період і передбачає майбутні розвідки у напрямках: дослідження зарубіжного досвіду розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов; обґрунтування аксіологічних засад професіоналізму викладачів іноземних мов. Предметом окремого розгляду може бути професійна підготовка викладачів іншомовного походження.

Основні результати дослідження відображено в таких публікаціях:

1. Шендерук О. Б. Аналіз вищої освіти України кінця ХХ – початку ХХІ століття / О. Б. Шендерук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія : 11 Соціальна робота Соціальна педагогіка. – Київ, 2014. – Вип. 18. – С. 70–76.

2. Шендерук О. Б. Деякі тенденції розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у Київському та Чернігівському педагогічних інститутах в 60–70 рр. ХХ століття / О. Б. Шендерук // Вісник Чернігівського Національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – Чернігів, 2014. – Вип. 122. – С. 316–319.

3. Шендерук О. Б. До питання про сутність професіоналізму / О. Б. Шендерук // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : філософія, педагогіка, психологія. – 2014. – Вип. 32. – С. 46–52.

4. Шендерук О. Б. Дослідження педагогічної діяльності факультетів іноземних мов ВНЗ України (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття): історіографічно-джерелознавчі аспекти / О. Б. Шендерук // Вісник ЧНПУ. Серія : Педагогічні науки. – Чернігів, 2016. – Вип. 133. – С. 259–263.

5. Шендерук О. Інновації в системі сучасної вітчизняної вищої освіти / О. Шендерук // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2015. – Додаток 1 до Вип. 36. – Т. IV (64). – С. 533–542.

6. Шендерук О. Б. Інтерактивне навчання – особлива модель навчання / О. Б. Шендерук // Педагогічні обрії : [наук.-метод. журнал]. – Чернігів, 2008. – Вип. № 2 (44). – С. 57–61.

7. Шендерук О. Б. Категорія «саморозвиток» у педагогічній теорії і практиці / О. Б. Шендерук // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти : [наук.-метод. журнал]. – Чернівці : Наші книги, 2014. – Вип. 17. – С. 58–60.

8. Шендерук О. Б. Ключові компетенції майбутніх викладачів іноземної мови як запорука їхнього професіоналізму / О. Б. Шендерук // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки. – Ніжин: 2014. – Вип. 5. – С. 58–62.

9. Шендерук О. Б. Комунікативна компетенція / О. Б. Шендерук // «NAUKA I INOWACJA – 2012» : [зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.]. – Пшемишль, 2012. – Т. 12. Філологічні науки. – С. 21–23.

10. Шендерук О. Б. Міждисциплінарне визначення поняття «педагогічна майстерність» / О. Б. Шендерук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – Чернігів, 2014. – Вип. 115. – С. 270–273.

11. Шендерук О. Б. Педагогічна майстерність як вияв високого рівня педагогічної діяльності / О. Б. Шендерук // «Найновите научни постижения – 2013» : [зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.]. – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2013. – Т. 11. Педагогічні науки. – С. 93–96.

12. Шендерук О. Б. Проблема розвитку професіоналізму в психолого-педагогічній літературі / О. Б. Шендерук // «Найновите научни постижения – 2014» : [зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.]. – Софія : «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2014. – Т. 16. Педагогічні науки. – С. 73–76.

13. Шендерук О. Б. Проблема розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови / О. Б. Шендерук // Актуальні проблеми педагогічної науки : [матеріали Сьомої Всеукр. наук.-практ. заочної конф.]. – Миколаїв, 2014. – С. 121–123.

14. Шендерук О. Б. Ретроспектива вищої освіти в Україні (друга пол. 90-х рр. XX – поч. XXI ст.) / О. Б. Шендерук // Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи : [зб. матеріалів міжрегіональної наук.-практ. конф.]. – Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2014. – С. 129–133.

15. Шендерук О. Б. Сучасні підходи до визначення поняття «викладач» / О. Б. Шендерук // Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця : [зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.]. – Харків : ХНЕУ ; ХОГОКЗ, 2014. – С. 361–365.

16. Шендерук О. Б. Тенденції розвитку вищої освіти в Україні другої половини XX століття / О. Б. Шендерук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / [голов. ред. А. А. Сбруєва]. – Суми : Вид – во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – № 4 (38). – С. 75–84.

17. Шендерук О. Б. Теоретико-методологічні засади розвитку педагогічного професіоналізму / О. Б. Шендерук // «Науковий діалог «Схід – Захід» : [зб. матеріалів III всеукр. наук.-практ. конф.]. – Кам'янець-Подільський : Вид-во «Інновація», 2014. – Ч. 2. – С. 137–139.

18. Завацька Л. М. Особливості організації навчального процесу з підготовки викладачів іноземної мови у Київському педагогічному інституті іноземних мов (60 – 70-ті роки XX століття) / Л. М. Завацька, О. Б. Шендерук // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. – Черкаси, 2014. – № 28 (321). – С. 82–87.

19. Shenderuk O. Professionalism as an interdisciplinary problem / O. Shenderuk // Nauka I Studia. Ser. : Pedagogical sciences. – Przemysl, 2014. – Ed. 12 (122). – P. 11–15.

20. Shenderuk O. Professional development of future foreign languages teachers in the context of their training through aspiranture in Ukraine (the second half of the 90 years of the XXth century) / O. Shenderuk // News of Science and Education. Ser. : Pedagogical sciences. – Sheffield, UK : Science and Education LTD, 2015. – № 2 (26). – P. 30–38.

АНОТАЦІЇ

Шендерук О. Б. Проблема розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України (друга половина XX – початок XXI століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2017.

У дисертації розкрито проблему розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у ВНЗ України другої половини XX – початку XXI століття шляхом вивчення змісту навчання в провідних педагогічних ВНЗ.

Визначено поняттєво-термінологічний апарат проблеми розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови, охарактеризовано джерельну та нормативно-правову базу дослідження. Проаналізовано особливості розвитку вищої освіти України другої половини ХХ – початку ХХІ століття, виокремлено й охарактеризовано сутність основних етапів розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземної мови у вищих навчальних закладах України. Розкрито зміст, форми, методи та засоби розвитку професіоналізму майбутніх викладачів іноземних мов. Доведено удосконалення базового змісту і навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх викладачів іноземних мов та запровадження нових предметів філологічного циклу.

Ключові слова: професіоналізм, розвиток професіоналізму, компетенція, майбутній викладач, іноземна мова, зміст навчального процесу.

Шендерук Е. Б. Проблема развития профессионализма будущих преподавателей иностранного языка в высших учебных заведениях Украины (вторая половина ХХ – начало ХХІ века). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2017.

В диссертационном исследовании раскрыта проблема развития профессионализма будущих преподавателей иностранного языка Украины второй половины ХХ – начала ХХІ века путем изучения содержания обучения в передовых педагогических вузах.

Раскрыт категориально-понятийный аппарат проблемы развития профессионализма будущих преподавателей иностранного языка, охарактеризована источниковая и нормативно-правовая база исследования. Проанализированы особенности развития высшего образования Украины во второй половине ХХ – начале ХХІ века, выделены и проанализированы основные этапы развития профессионализма будущих преподавателей иностранного языка в украинских вузах. Раскрыто содержание, формы, методы и средства развития профессионализма будущих преподавателей иностранного языка. Акцентировано внимание на усовершенствовании базового содержания, учебно-методическом обеспечении подготовки будущих преподавателей иностранного языка и введении новых предметов филологического цикла.

Ключевые слова: профессионализм, развитие профессионализма, компетенция, будущий преподаватель, иностранный язык, содержание процесса обучения.

Shenderuk O. B. The problem of future foreign language teachers' professionalism development in higher educational institutions of Ukraine (the second half of the XX - beginning of the XXI century). – On the rights of manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences in Specialty 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy. – Zhytomyr State University named after Ivan Franco, MES of Ukraine, Zhytomyr, 2017.

The thesis reveals the problem of future foreign languages teachers' professionalism at universities of Ukraine in the second half of the XX – the beginning of the XXI century by examining the content of education at leading pedagogical institutions and Kiev State Pedagogical Institute of Foreign Languages.

The terminological apparatus of the chosen problem has been revealed. Professionalism is defined as a complex process, during which a person obtains professional pedagogical knowledge, skills, a desire to develop one's scope and creative skills, a necessity in pedagogical innovations and substandard professional actions. Future foreign language teachers' professionalism is defined as a mastering of 5 basic competencies: communicative, methodic, psychology-pedagogical, sociocultural and informational ones. The resource and law base of the study have been characterized. The stages and peculiarities of future foreign language teachers' professionalism development in Ukrainian higher educational institutions in the second half of the XX – the beginning of the XXI century have been determined the following way: 1) 1958–1984 years (forming scientific approaches to the problem of professionalism); 2) 1985–1991 years (transformation of approaches: democratization and humanization of pedagogical process in high school and wideness of the concept «professionalism»); 3) 1991–2005 years (approving and diversity of professionalism).

Contents, forms and methods of future teachers' foreign languages training in higher educational institutions of Ukraine (the second half of XX – beginning of the XXI century) have been revealed to study the development of professionalism. The main tendencies of future language teachers' professionalism development in higher educational institutions of Ukraine have been presented. The improvement of basic content, educational-methodical equipment of future teachers of foreign languages and new philological subjects has been introduced among them. It has been determined that such forms of studying as magistrature and aspiranture that provided deep humanitarian, psychological-pedagogical, professional, scientific and practical components assured the development of future teachers' of foreign languages professionalism.

Key words: professionalism, development of professionalism, competence, future teacher, foreign language, the content of the educational process.